

www.vjeraidjela.com/sv-ivan-pavao-ii-o-razstavljenima-pa-ponovovjencanima/).

Crkveni nazivi u različitim vjeroispovijestima mogu se oblikom, značenjski i stilski potpuno ili djelomice podudarati, a mogu se, dakako, i razlikovati. Slično je i s razlikom između riječi *arhiv* u muškom rodu i *arhiva* (pismohrana) u ženskom rodu koje se značenjski razlikuju. Očito je da većina sastavljača priručnika smatra da naziv *sinod(a)* ima općekršćansko značenje i razlike u različitim vjeroispovijestima. Ovisno o opisu zbivanja u različitim vjeroispovijestima sveze *biskupska sinoda* i *Sveti arhijerejski sinod Srpske pravoslavne crkve* ili *Sveti sinod Ruske pravoslavne crkve* i drugih pravoslavnih crkava stilski se rabe u ženskom (u katoličanstvu) i muškom (u pravoslavlju) rodu: „U Sinodskoj dvorani u Vatikanu 23. listopada predstavljen je nacrt Završnog dokumenta *Biskupske sinode...*“ (<https://ika.hkm.hr/vijesti/predstavljen-nacrt-završnog-dokumenta-biskupske-sinode-o-mladima/>, Vatikan (IKA), 23. 10. 2018.) i „Sveti arhijerejski *sinod* Srpske pravoslavne crkve priprema odgovor...“ (<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/srpski-episkop-irinej-backi-reagirao-na-ostro-pismo-hrvatskih-biskupa-neka-gospoda-izvole-dokazati-i-pokazati-da-nema-ustaski-nastrojenih-medu-njima/8360831/>, Hina, Jutarnji list, 9. 2. 2019.); „... *Sinod* Ukrajinske pravoslavne Crkve proglasio je

vlastitu autokefalnost tražeći da to prihvati i *Sinod* Ruske pravoslavne Crkve...“ (<https://www.bitno.net/vijesti/svijet/ukrajinska-pravoslavna-crkva-raskol-u-pravoslavlju/>, 16. 9. 2018.).

Ako se nazivi razlikuju značenjski, rodovski i stilski, tada svaki od njih u nazivoslovlju, normativnom priručniku, pa i u jeziku traži uz pomoć kodifikacije točnu i konkretnu definiciju pa i svoje abecedno mjesto, uz uvjet da u jeziku postoji mogućnost za takvo dijeljenje U različitim normativnim priručnicima norma bi trebala obično biti ista, ujednačena. Normativni priručnici ne bi trebali donositi različita normativna rješenja.

I na kraju, nazivi *sinod* i *sinoda* morali bi u rječnicima naći svaki svoje odgovarajuće abecedno mjesto. Pri definiranju naziva u priručnicima potrebna je brižna i pomna raččamba u kojoj bi trebali sudjelovati, dakako po potrebi, i vjerski strukovnjaci različitih vjeroispovijesti. Razvidno je da normativnostilski status riječi *sinod* i *sinoda* nije do kraja uređen, napose kada uspoređujemo različite priručnike u kojima je *sinod*, *sinoda*, *sinod* i *sinoda*. Šarolikost i neujednačenost u normativnim priručnicima stvara nestabilnost i nesustavnost u učenju hrvatskoga jezika.

Artur Bagdasarov

OSVRTI

O NOVOM NAZIVLJU

Riječ *ishodi* odnedavno se učestalo spominje kao samostalna riječ, ali i u sintagmama: *ishodi* učenja, obrazovni *ishodi*, oblikovanje *ishoda*, skupovi *ishoda*, razine *ishoda*, namjeravani *ishodi*,

ciljani *ishodi*, a govori se i o pravilnom i nepravilnom pisanju *ishoda*, o ostvarenju željenih *ishoda*, o razradama *ishoda*, o dubinama i širinama *ishoda*, o očekivanim *ishodima*.

Postojali su ciljevi, zadatci i rezultati, ali čini se da to nije bilo dovoljno, pa sada sve vrvi od *ishoda*. U tekstovima koje potpisu-

ju eminentni stručnjaci, možemo potražiti tumačenja o tome što su to zapravo *ishodi učenja*:

„Ishodi učenja su iskazi o tome što se očekuje da će student biti u mogućnosti raditi kao rezultat učenja.“ (dr. sc. Zlata Dolaček-Alduk, dipl. inž. građ., mr. sc. Slavko Petrinšak, prof., Super UNIOS: Što treba znati o ishodima učenja?)

„Ishodi učenja – tvrdnje o tome što se očekuje od studenta da zna, razumije, može napraviti, vrednovati ... kao rezultat procesa učenja.“ (Sveučilište u Zagrebu: prof. dr. sc. Blaženka Divjak: Ishodi učenja u visokoškolskom obrazovanju u Republici Hrvatskoj)

„Ishodi učenja su iskazi kojima se izražava što student treba znati, razumjeti i/ili biti u stanju pokazati nakon što završi određeni proces učenja.“ (Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ljerka Sedlan König: Metodologija visokoškolskog obrazovanja u funkciji poticanja poduzetničkog ponašanja, doktorska disertacija)

Iz navedenoga možemo zaključiti da su *ishodi* učenja neka vrsta „iskaza/tvrdnja/izjava o onome što se očekuje od učenika/studenta“. Značilo bi da *ishodi* nisu rezultati.

No, usporedno s tim nailazimo na brojne članke, prezentacije, objavljena predavanja, naputke i metodičke priručnike u kojima se pojavljuju sintagme o *ishodima* kao „učeničkim postignućima“, „postignutim kompetencijama“ i tome slične – što dovodi u temeljnu nedoumicu: Jesu li *ishodi iskazi, tvrdnje, izjave* o tome što se očekuje da će učenik usvojiti, ili su to realna *postignuća, kompetencije, rezultati* – ono što je zaista usvojio?

Tražeci tumačenje možemo naići na mrežni Pojmovnik Agencije za znanost i visoko obrazovanje, gdje se *ishodi* definiraju poduljom definicijom, koja i 1. ožujka 2020. glasi ovako:

„Očekivani ili postignuti rezultati studijskog programa odnosno postignuće ciljeva visokog učilišta koje se mjeri velikim brojem pokazatelja (kao što su znanje, kognitivne sposobnosti i stavovi studenata). Ishodi predstavljaju izravan rezultat programa poučavanja planirana u kontekstu razvoja studenta/učenika na svim područjima. Ishod se mora razlikovati od cilja koji predstavlja traženi rezultat. Općenito gledajući, svaki prikaz ishoda trebao bi opisati po jedan učinak programa poučavanja odnosno veći broj učinaka ne bi trebalo sabirati u zajednički iskaz. Nadalje, prikazi pojedinačnih ishoda moraju biti jasni i detaljni te razumljivi znanstvenonastavnom osoblju i studentima u bilo kojem znanstvenom području ili katedri.“

Iz definicije proizlazi da *ishodi* ipak jesu rezultati – i to *očekivani* ili *postignuti*. Razlika između *očekivanih* i *postignutih* rezultata jasna je svakom ribiču ili igraču lota; ako ne prije, a ono pri povratku iz ribolova ili nakon izvlačenja brojeva. Život bi postao još zanimljiviji kada bismo se tako počeli izražavati i u drugim područjima: *Očekivani ili postignuti urod znatno je bolji nego lani., Prvoga u mjesecu bit će isplaćena očekivana ili postignuta mirovina., Očekivanim ili postignutim rezultatom plasirao se na drugo mjesto ovogodišnjeg natjecanja.*

Novе nazive obično uvodimo radi boljeg razumijevanja, no navedena definicija već u prvim četirima riječima uspijeva uvesti pomutnju u ono što smo do sada podrazumijevali pod riječju *rezultati*, ali i u ono što bi trebala definirati – *ishode*. Uočavamo da su *ishodi* kao novopedagoški naziv prikazani kao dvoznačnica. U tradicionalnom smislu ta riječ također ima dva značenja: 1. istok; 2. svršetak kao posljedica nekog uzroka [neizbježan ishod, neminovan ishod]; rezultat (Hrvatski jezični portal – hjp.znanje.hr)

Velika je razlika između dvoznačnosti novopedagoškog naziva i tradicijskog pojma:

iz smisla rečenice odmah ćemo znati misli li se na *istok* ili na *rezultat*, ali iz ishoda kao novopedagoškog naziva često ne ćemo znati govori li se o *očekivanim* ili *postignutim* rezultatima, jednostavno stoga što *postignuti* rezultati mogu biti baš oni koji su se očekivali, odnosno oni *očekivani* mogu biti i ostvareni (postignuti).

U nastavku, definicija tvrdi da „Ishodi predstavljaju *izravan* rezultat...” – što novom nazivu dodaje još nekakvo (kakvo već) značenje; a kako *ishodi* mogu biti i neočekivani, iznimni, izvanredni, predvidivi, planirani, trajni, privremeni, potpuni... – očito je da je riječ o mnoštvu mogućih značenja. Uz porast broja mogućih značenja opada stupanj određenosti – sve se više udaljavamo od jednoznačnosti – pojam postaje sve neodređeniji i neodređeniji. Nazivlje koje povećava neodređenost i nesigurnost primjereno je sportskim kladionicama, podgrijavanju navijačke atmosfere uoči sportskih susreta, raznih utrka i boksačkih mečeva, partijama pokera, igrama na sreću, kasino barovima i kockanju općenito, te do sada nije bilo uobičajeno u ustanovama za edukaciju. Osim toga, pojam *ishod* u tradicijskom značenju ne označava bilo kakav rezultat – već upravo onaj koji ima obilježje *neizbježnosti*, *neminovnosti*. Za glagol *ishoditi* na Hrvatskom jezičnom portalu nalazimo: „zauzimanjem, naporom, molbama, preporukama postići što (ob. kod vlasti, kod višega u hijerarhiji, kod pretpostavljenoga) [ishoditi premještaj].“ Takve tradicijske konotacije riječi *ishod* ne odgovaraju pojmu rezultata u odgojno-obrazovnom smislu – ti rezultati u pravilu nisu ni *neizbježni* ni *neminovni*, a ne bismo željeli da se do njih dolazi ishodenjem. No, ni to više nije sigurno, jer tvrdnja „Ishodi predstavljaju *izravan* rezultat...” mogla bi značiti da su *ishodi* *neminovne* posljedice programa poučavanja, da ne ovise o osobnom angažmanu, radu, trudu pojedinog studenta – i sličnim

‘zastarjelim’ načinima stjecanja znanja – već da su rezultat neke nove napredne formule (poput učenja u snu, u alfa, beta ili hipnotičkom stanju) te da rezultati postaju automatska i *neminovna* izlučevina tog magičnog programa – pa će biti dovoljno pritisnuti tipku na kojoj piše *start* ili *enter* – ovisno o napravi kojom se služimo – i *očekivani* će se *rezultat* *neizbježno* pojaviti.

Nastavak definicije: „Ishod se mora razlikovati od cilja koji predstavlja traženi rezultat.” – dodatno povećava zbrku ne samo s *ishodima* i *rezultatima*, već i s *ciljevima*. Novost nije više samo u tome da bismo, iz nepoznatog razloga, različite vrste rezultata – pa i one fiktivne – trebali nazivati *ishodima*, već i to da cilj počinje *predočavati* rezultat (onaj *traženi*), pri čemu zapravo ne znamo razlog zbog kojega se *ishod* baš mora razlikovati od *cilja*.

U publikaciji Guidelines for Terminology Policies (UNESCO, 2005.) – koja naglašava važnost jasnog nazivlja – citirana je poučna poslovice: „Ne možeš dovesti u red ono što se ne može razumjeti.“ Poslovice nam pomaže postaviti pitanje: Stvara li nerazumljivo nazivlje nered, a možda i kaos? S obzirom na to da nam odgojno-obrazovne ustanove već odavno imaju dovoljan broj domara, čistačica, pedagoga, psihologa, zaštitara, logopeda, tajnica i računovođa, vrijeme je da se uvede obaveza zapošljavanja eksperata za novopedagoški – tumača i prevoditelja koji bi osigurali pravilno razumijevanje i uporabu novoga nazivlja, kako u govoru tako i u pismu.

Znamo za *izravne* upise, *izravne* izbore i *izravne* plasmane, no *izravni rezultati* nepoznanica su za koju ni mrežni Pojmovnik ne daje tumačenje.

Očekivani rezultat/ishod naizgled je svakodnevni pojam, što ne znači da je jasan i precizan. Istovremeno se može očekivati više sličnih, ali i različitih pa i proturječnih *rezultata/ishoda*; očekivanja su podložna

naglim promjenama, a sam život donosi rezultate koji se ne pridržavaju razine nečijeg očekivanja. Iako „reformirana nastava za razliku od tradicionalne u središte stavlja učenika“, a pravilnici propisuju obavezu ocjenjivanja toga što nazivaju *očekivanim ishodi*ma, nigdje se ne definira subjekt tih očekivanja, to jest o čijim se očekivanjima uopće radi: učenika (kojeg?), roditelja, nastavnika, korporacija, pisaca nacionalnih programa, trgovačkih lanaca, umjetne inteligencije, udruge poslodavaca, lokalne zajednice, globalnog tržišta pa ni to čija su očekivanja „u središtu“. K tome, *očekivani rezultat* može biti u razdoblju očekivanja (Očekivani rezultat nikako da se pojavi.), a može biti već ostvaren (Ostvarili su očekivani rezultat.) – što u naziv ne samo da unosi vrlo nezgodnu vremensku neodređenost, već i načelnu nesigurnost o tome da li se radi o nečem ostvarenom (postignutom) ili tek željenom (čemu se nadamo). Svako očekivanje, ako nije potpuno odvojeno od realnosti, ima u sebi veću ili manju mjeru promatranja – a ono je važna sastavnica očekivanja. Otkrića kvantne fizike pokazuju da promatranje bitno utječe na rezultat, pa nešto poput *očekivanog rezultata* ne može biti jasno definirana i objektivno mjerljiva veličina jer je podložna promjenama do kojih dolazi uslijed samog promatranja. Povrh toga, kvantna fizika ne dvoji o tome da je promatranje subjektivno, što iz naziva još dodatno uklanja objektivnost kojoj se – opravdano ili ne – svakim načinom teži. Postoji još jedan detalj koji govori protiv pretjeranog oslanjanja na *očekivane ishode*: znatan se broj izuma i otkrića dogodio sasvim slučajno – mimo svih ili čak suprotno svim očekivanjima. Ne samo da će ponekad upravo ono neočekivano donijeti rješenje i napredak, već je vrlo vjerojatno da će društvo koje se zatvara u granice svojih očekivanja vremenom postati jako ograničeno.

Sintagma *postignuti rezultati* u biti je isprazna. Mogu li rezultati biti *nepostignuti*? U prostranstvima jezičnih sloboda mogli bismo govoriti o brodu čija gradnja još nije započeta, o kući koja ne samo da nije dovršena ili još nema ni temelja, već ne postoji ni u zamisli, o vjetru koji ne puše i o rezultatima kojih nema. Slična jezična ustrojstva postoje i u književnosti, na primjer u Pustolovina grofa Münchhausena i u Pripovijetkama hođe Nasrudina, ali u operativnom govoru koji zahtijeva dinamika obrazovnih ustanova, takva su ustrojstva besmislena.

Istraživanje koje je započelo kao jednostavno pitanje – jesu li *ishodi* iskazi, izjave o tome što se očekuje ili su pak stvarna postignuća, otkriva niz nejasnoća, iskrivljavanja i nasilja nad jezikom pa time i nad samom strukom. Dodatnu pomutnju u svojevrmeno jasnu predodžbu o ciljevima unosi još jedan naziv iz navedenog mrežnog Pojmovnika Agencije za znanost i visoko obrazovanje: *ciljani ishodi*. Ako su *ishodi* rezultati (*očekivani-postignuti*), kakvi bi to bili *ciljani očekivani-postignuti rezultati* i po čemu bi se razlikovali od ciljeva?

Zagonetka je zbog čega *cilj* treba *predstavljati* rezultat (*traženi*) – ako već imamo riječ *cilj* – treba li nam još jedna zbrka zvana *traženi rezultat* – „koji cilj treba *predstavljati*“ – možda bi uspjeli dešifrirati stručnjaci za jezik i jezikoslovlje uza svu potrebnu pomoć stručnjaka za *predstave*. U nekom narednom razdoblju neprekidne i kontinuirane „*reforme koja teče*“ cilj bi mogao *predstavljati ono što se pojavljuje kao posljedica određenog (traženog) djelovanja*.

Vidjeli smo kako je sa samo nekoliko egzotičnih pridjevaka nekadašnja jasnoća *rezultata* temeljito poljuljana; no, apsurd je u tome da se to nužno odražava i na *ishode* – jer oni po definiciji jesu rezultati – pa ako želimo znati o kakvim je *ishodi*ma riječ, opet će nam trebati isti ili slični niz pridjevaka

kao i za rezultate: *očekivani, namjeravani, postignuti, traženi, izravni...* vrtimo se dakle u začaranom krugu – i to ne po jednoj, već po dvije i više putanja.

S obzirom na to da znanost ne teži samo preciznosti promatranja, mjerenja i zaključivanja, već isto tako i preciznosti izričaja, krajnje je nejasno što je autore potaknulo na navedene jezične zahvate. No, ne bi se zbog toga trebali osjećati usamljenima. Kreacije koje u ime navodnih poboljšanja iskrivljavaju donedavno jasne pojmove i njihova uvriježena značenja, u trendu su. Pomalo tek iznenađuju *znalci eksperimentalci* koji novo nazivlje zastupaju slijepom samouvjerenošću *distributera multilevel kompanije* – iako kurikuli koje promoviraju upućuju na razvijanje kritičkoga razmišljanja već u nižim razredima osnovne škole.

Jedan od deklariranih ciljeva *reforme* jest i „značajnije uključivanje roditelja, skrbnika, kao i šire društvene zajednice u proces edukacije“. Ako se uistinu želi postići značajnije uključivanje navedenih, nije korektno da se pedagoško nazivlje usložnjava bez istinske

potrebe; a pogotovo ne zbog *nepotrebnih potreba* da se nakaradnim reformiranjem pojmova stvaraju prividi velike stručnosti, opsega i ozbiljnosti promjena koje uvodi *reformirana škola*. Ista naročito naglašava administrativno rasterećenje nastavnika „kako bi učenik zaista bio u fokusu obrazovnog procesa“, „da se učitelje rastereti nepotrebne papirologije te fokus s papirologije prebaci na učenike.“ Na žalost, sve ukazuje na to da će fokus učitelja umjesto „nepotrebnom papirologijom“ biti okupiran još većom neizmjerljivo potrebom digitologijom.

U krnjem i kaotičnom izdanju u kojem je predloženo, bez jasnog i cjelovitog Pojmovnika stručnih pojmova i ključnih riječi, novo nazivlje slično hibridnom jezičnom mutantu aglodigitalnog tipa inačice 0.1.alfa (hj-mad-tv.0.1.α) koji osigurava tako temeljito ne(spo)-razumijevanje, da sa sigurnošću možemo ustvrditi tek da je zapad kao i obično na zahodu, a istok već više od četiri milijarde godina na ishodu.

Tomislav Faist

BROJEVI I BROJKE

Zvonimir Jakobović, Brojevi i brojke, Kiklos, Zagreb, 2016., 126 str.

rošle su više od tri godine otkada sam završio urednički rad na knjizi Zvonimira Jakobovića *Brojevi i brojke*. Danas, nakon vremenskog odmaka, mogu knjizi pristupiti čitateljski. Volim najprije osjetiti knjigu rukama, zatim shvatiti naslov, pročitati životopis autora, pogledati sliku na naslovnici, pročitati predgovor i na kraju prolistati knjigu.

Knjigu je ugodno uzeti u ruke. Kad se otvori, ostaje otvorena. Ne treba stranice pridržavati prstima ili „utegom“. Kod knjiga s ravnim i lijepljenim hrptom događa mi se da iziritiran jače pritisnem hrbat pa se on prelomi. Poslije počnu ispadati i stranice. Ovdje nije tako.

Naslov knjige *Brojevi i brojke* jednostavan je, prozaičan. Ali, ako se zapitamo što je to *broj* ili *brojka*, odgovor nije jednostavan: od matematike, preko jezikoslovlja, pa sve do svakodnevnog života. Jeste li kada čuli da djevojka ili dečko kažu jedno drugomu: „Ti nisi moj broj.“ Izreka je ironična, jer je partner sveden na broj obuće ili odjeće.